

بررسی مصوبات بیست و دومین جلسه شورای عالی

علوم، تحقیقات و فناوری (عتف)

با نگاهی کلی به مصوبات جلسات قبلی^۱

مقدمه

دبیر کل شورای عالی عتف، طی نامه شماره ۳/۱۲/۹ مورخ ۱۳۹۸/۱/۲۱ با ابلاغ مصوبات بیست و دومین جلسه آن شورا، که به تأیید رئیس جمهور رسیده است، مستند به تبصره ماده (۳) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸، متذکر شده‌اند که مصوبات شورای عالی عتف پس از تأیید رئیس جمهور برای کلیه مؤسسات آموزشی، تحقیقاتی و دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراست. در همین خصوص لازم به توضیح است که:

یکم - صورتجلسه ۶ ماه پس از تاریخ تشکیل جلسه (۱۳۹۷/۷/۲۳) ارسال شده است.

دوم - جلسه با حضور ۲۹ تن از مدیران ارشد کشور متشکل از معاون اول و معاون علمی و فناوری رئیس جمهور، پنج وزیر، چهار رئیس فرهنگستان، ۶ معاون (یا نماینده) وزیر، سه رئیس دانشگاه، دو نماینده عضو کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مجلس شورای اسلامی، نمایندگان رؤسای سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی و سازمان پدافند غیرعامل، رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها و سه نماینده منتخب انجمن‌های علمی کشور، تشکیل شده است و رئیس دانشگاه تهران تنها عضو غایب جلسه بوده است.

سوم - از مجموع هشت دستور جلسه پیش‌بینی شده، بنا بر صورتجلسه، تنها به دو مورد «ارائه پیشنهاد بازنگری ارکان اجرایی دبیرخانه شورا...» و «برنامه ساماندهی طرح‌های کلان ملی پژوهش و فناوری» پرداخته شده و ۶ دستور باقی‌مانده به جلسه یا جلسات آینده موکول شده است.

چهارم - اگر بتوان آیین‌نامه‌های داخلی شورا را با «ارکان اجرایی دبیرخانه شورا» برابر گرفت، تصمیم‌های شورا در مورد دستور اول به شرح زیر بوده است:

معاونت پژوهش‌های
اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات
آموزش و فرهنگ

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۷۰۱۶۴۷۴

تاریخ انتشار:
۱۳۹۸/۳/۲۲

بررسی و اظهار نظر در خصوص مصوبات شورا

الف) بازنگری و اصلاح آیین‌نامه کمیسیون‌های تخصصی

۱. ادغام کمیسیون‌های تخصصی «علوم انسانی، معارف اسلامی و هنر» و «فرهنگ و تمدن» و تبدیل آن دو به کمیسیون تخصصی «امور فرهنگی، اجتماعی و علوم انسانی و اسلامی»

۱. تشکیل شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری به موجب قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۲/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی بیش از ۱۲ سال (۱۶۳ ماه) می‌گذرد و شورا به غیر از سه سال وقفه در دو نوبت در بقیه سال‌ها جلساتی برگزار کرده است، به طوری که میانگین فاصله زمانی دو جلسه شورا بالغ بر هفت ماه (۲۲۲ روز) بوده است. بیشترین دفعات تشکیل جلسه (چهار مورد) مربوط به سال ۱۳۹۰ و کمترین دفعات تشکیل جلسه (یک مورد در سال) مربوط به سال‌های ۱۳۸۲، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۴، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ بوده است.

۲. تغییر نام کمیسیون «دفاع، امنیت ملی و سیاست خارجی» به کمیسیون تخصصی «دفاع، امنیت و سیاست خارجی»
 ۳. تغییر نام کمیسیون تخصصی «علوم پایه» به کمیسیون تخصصی «علوم پایه و فناوری‌های همگرا»
 ۴. ادغام کمیسیون‌های تخصصی «مدیریت اقتصاد و بازرگانی» و «حقوقی و قضایی» و تبدیل آن دو به کمیسیون تخصصی «مدیریت، اقتصاد، بازرگانی و امور حقوقی»
 ۵. تغییر بند «۲» ماده (۴) با این شرح که اشخاص حقیقی از میان دانشمندان، صاحبانظران و متخصصان برجسته کشور با اولویت داشتن سوابق اجرایی و مدیریتی، فعالان عرصه کسب‌وکار و کارآفرینی، به خصوص کسب‌وکارهای دانش‌بنیان در حوزه مرتبط با زمینه فعالیت کمیسیون انتخاب می‌شوند.
 ۶. تغییر بند «۲» ماده (۵) با این شرح که انتخاب اشخاص حقیقی توسط دبیرخانه مطابق «شیوه‌نامه نحوه فراخوان و انتخاب اعضای حقیقی و کمیسیون‌های تخصصی شورای عالی عتف» که به تصویب کمیسیون دائمی می‌رسد، انجام می‌شود.
 ۷. تغییر نام «کمیسیون هماهنگی و تدوین سیاست‌های علم و فناوری» به «کمیسیون هماهنگی امور علمی، فناوری و نوآوری»
 ۸. افزوده شدن «سازمان برنامه و بودجه کشور» به اعضای حقوقی تمامی کمیسیون‌های تخصصی
 ۹. افزوده شدن «سازمان امور اداری و استخدامی» به اعضای حقوقی دو کمیسیون ادغام شده
 ۱۰. افزوده شدن وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به اعضای حقوقی کمیسیون تخصصی حمل‌ونقل و عمران
 ۱۱. افزوده شدن سازمان صداوسیما به اعضای حقوقی کمیسیون علوم پایه و فناوری‌های همگرا
 ۱۲. افزوده شدن فرهنگستان علوم پزشکی به اعضای حقوقی کمیسیون تخصصی سلامت، امنیت غذایی و رفاه اجتماعی
 ۱۳. افزوده شدن معاون علمی و فناوری ریاست جمهوری به اعضای حقوقی کمیسیون علوم پایه و فناوری‌های همگرا
- ب) بازنگری و اصلاح ماده (۵) آیین‌نامه داخلی شورا با تغییر اعضای کمیسیون دائمی**
۱. حذف عبارت «وزارت بازرگانی» از عنوان مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی وزارت بازرگانی
 ۲. جایگزینی «معاون امور علمی، فرهنگی و اجتماعی سازمان برنامه و بودجه» با «معاون امور فرهنگی و آموزش و پژوهش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور»
 ۳. جایگزینی «معاون طرح و برنامه مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری» با «رئیس دفتر همکاری‌های فناوری نهاد ریاست جمهوری»
 ۴. جایگزینی «معاون پژوهشی» نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه با «رئیس نهاد»
 ۵. جایگزینی «رئیس صندوق نوآوری و شکوفایی به نمایندگی از صندوق‌های حمایتی» با «مسئولین صندوق‌های حمایتی و بنیادهای مرتبط، دبیران شوراها عالی و فناوری‌های دارای اولویت ملی به پیشنهاد دبیر کل شورا و تأیید رئیس کمیسیون»
 ۶. تقلیل دانشمندان و صاحبانظران سیاستگذاری علم و فناوری منتخب انجمن‌های علمی عضو شورا از سه نفر به دو نفر
 ۷. تقلیل صاحبانظران بخش‌های تولیدی، خدماتی، خصوصی منتخب رئیس‌جمهور از سه نفر به دو نفر و تغییر مرجع انتخاب از رئیس‌جمهور به اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
 ۸. افزودن یک نفر از صاحبانظران پژوهش و فناوری به انتخاب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به دو صاحب‌منظر منتخب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

ج) تغییر تبصره ماده (۲) آیین نامه داخلی کمیسیون دائمی شورا

لغو عضویت اعضا در صورت سه جلسه متوالی یا چهار جلسه غیرمتوالی غیبت در جلسات یا اعزام نماینده و ارسال گزارش حضور اعضا به مقامات منصوب کننده در صورت لزوم

د) تصمیم گیری در خصوص طرح های کلان ملی

۱. معرفی ۲۰ طرح کلان ملی دارای اولویت با تأکید بر تشکیل جلساتی با حضور وزیر دستگاه سفارش دهنده و تعیین دقیق «نحوه و میزان تأمین مالی طرح های تحت حمایت»
۲. پادار شدن ردیف هزینه ای با عنوان طرح های کلان ملی در لایحه بودجه سالیانه کل کشور و تأمین اعتبار مورد نیاز در چارچوب امکانات بودجه عمومی دولت توسط سازمان برنامه و بودجه
۳. تأکید بر تخصیص اعتبار سال جاری (۱۳۹۷) طرح های کلان ملی پس از مبادله موافقتنامه ذی ربط
۴. حذف اولویت هفت طرح کلان ملی از جمله «بررسی اثرات تغییر اقلیم و مدیریت خشکی و خشکسالی» و «طرح جامع سیاست خارجی برای دستیابی به اهداف دفاعی - امنیتی سند چشم انداز» به دلیل عدم اعلام نیاز از سوی دستگاه سفارش دهنده
۵. واگذاری سه طرح کلان ملی مشتمل بر «طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی»، «فرهنگ جامع زبان فارسی» و «توسعه الگوی راهبردی حکومتی از طریق تدوین تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی» به دستگاه بهره بردار طرح، به دلیل ماهیت تک دستگاهی طرح های مذکور
۶. موافقت با ادامه فعالیت طرح کلان ملی «تدوین دانش فنی و احداث پایلوت ۵۰ تنی تولید سلول های خورشیدی از سیلیس در قالب تشکیل کنسرسیوم متشکل از دانشگاه ها و بخش خصوصی
۷. تشکیل «کارگروهی متشکل از معاونت علمی و فناوری، دبیرخانه شورای عالی عتف، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت راه» برای تصمیم گیری در خصوص نحوه ادامه طرح «توسعه فناوری های کلیدی هواپیمای ۱۰۰ تا ۱۵۰ نفره»

ه) برگزاری جلسه آتی شورا تا ماه آینده برای بررسی دستورهای باقی مانده

جمع بندی و نتیجه گیری

ماده (۴) قانون اهداف و وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری وظایف و اختیارات شورای عالی علوم تحقیقات و فناوری را در دو حوزه کلی تعریف کرده و تعیین شرح وظایف تفصیلی شورا را به هیئت وزیران محول کرده است:

۱. اولویت بندی و انتخاب طرح های اجرایی بلندمدت سرمایه گذاری کلان در بخش های آموزشی، پژوهشی و فناوری
 ۲. بررسی و پیشنهاد منابع مالی مورد نیاز در حوزه های علوم، تحقیقات و فناوری
- اما شرح تفصیلی وظایف و اختیارات شورا، به موجب تصویب نامه شماره ۱۳۸۹۴ ت ۵۲۳۱۴ هـ مورخ ۱۳۹۵/۲/۸ هیئت وزیران در چهار بخش مشتمل بر **سیاست گذاری و برنامه ریزی کلان؛ حمایت و تأمین منابع حوزه های علوم، تحقیقات و فناوری؛ هماهنگی، پایش و ارزیابی و سایر امور مشخص شده است.**

بر این اساس **وظایف و اختیارات شورا در بخش سیاست گذاری** در ۹ مورد مشتمل بر «تعیین نظام سیاست گذاری علم

فناوری و نوآوری...»، «تعیین راهبردها و برنامه‌های کلان توسعه در حوزه‌های علوم، تحقیقات و فناوری ...»، «تعیین اولویت‌های ملی ...»، «تعیین سیاست‌های نظارت و ارزیابی و استانداردسازی فعالیت‌ها ...»، «تعیین سیاست‌های تجاری‌سازی و کاربست دستاوردهای پژوهشی انتقال و اشاعه فناوری ...»، «تعیین سیاست‌های اجرایی توسعه همکاری‌های بین‌المللی و جذب منابع خارجی ...»، «تعیین سیاست‌های لازم به منظور تقویت حوزه علوم، تحقیقات و فناوری ...»، «تدوین و تصویب شیوه‌نامه فرایند ارائه، انتخاب و تصویب طرح‌های کلان ملی ...» و «پیشنهاد لوایح قانونی مرتبط با رفع موانع اقتصادی و حقوقی و توسعه علوم، تحقیقات و فناوری ...» تعیین شده است.

در بخش **حمایت و تأمین منابع**، «تعیین منابع مالی مورد نیاز»، «تعیین سیاست‌های توزیع منابع عمومی و اعتبارات دولتی ...»، «تعیین برنامه‌ها و سازوکارهای لازم برای تأمین و استفاده از منابع جدید مالی ...»، «تعیین سیاست‌های لازم برای حمایت از فعالیت نهادهای مدنی و بخش غیردولتی»، «تعیین سیاست‌های حمایتی از سرمایه‌گذاری منطقه‌ای ...»، «تصویب سیاست‌های مرتبط با افزایش کارایی طرح‌های مصوب شورا و فعالیت‌های بخش غیردولتی در حوزه تحقیق و توسعه ...» به عنوان وظایف و اختیارات شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری عنوان شده است.

در بخش **هماهنگی، پایش و ارزیابی**، وظایف و اختیارات شورا در چهار عنوان «ایجاد هماهنگی‌های کلان بین بخشی، فرابخشی و بین‌المللی ...»، «پایش و ارزیابی کلان تحقق اهداف و سیاست‌های ابلاغی ...»، «تعیین شاخص‌های علوم، تحقیقات و فناوری نوآوری ...» و «تدوین و نهادینه کردن فرایند نظارتی در کلیه سطوح مرتبط با حوزه علوم، تحقیقات و فناوری ...» مشخص شده است.

«تصمیم‌گیری درباره ضرورت و تشکیلات داخلی مورد نیاز ...»، «تصویب آیین‌نامه داخلی شورا»، «انجام سایر امور» محوله از سوی رئیس‌جمهور یا هیئت وزیران و «تصویب مقررات مورد نیاز» از دیگر وظایف و اختیارات شورا است که با عنوان «سایر امور» ذکر شده است.

به موجب ماده (۳) تصویب‌نامه مذکور، جلسات شورا حداقل چهار مرتبه در سال باید تشکیل شود، علاوه بر آنکه برگزاری نشست اضطراری شورا به درخواست رئیس یا نایب رئیس و یا یک‌سوم اعضا امکانپذیر اعلام شده است.

مقایسه وظایف و اختیارات مصوب شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با تصمیمات بیست‌ودومین مورخ ۱۳۹۷/۷/۲۳ نشان از آن دارد که:

یکم - بین جلسه بیست‌ویکم (۱۳۹۶/۳/۳۰) و جلسه بیست‌ودوم شورا به جای متوسط زمان سه‌ماهه پیش‌بینی شده در تصویب‌نامه هیئت وزیران، قریب ۱۷ ماه فاصله افتاده است. به بیان دیگر شورا در این فاصله، فرصت تشکیل چهار جلسه را از دست داده است.

دوم - به‌رغم فاصله طولانی بین تشکیل دو جلسه بیشترین وقت شورا به بازبینی آیین‌نامه کمیسیون‌های تخصصی و آیین‌نامه داخلی کمیسیون دائمی شورا، تأکید بر تخصیص اعتبار سال جاری (۱۳۹۷)، درخواست پادار کردن ردیف هزینه‌ای با عنوان طرح‌های کلان ملی در لوایح بودجه سالیانه گذشته است که مجموعه این عملکرد، حائز کمترین اهمیت در مجموع وظایف تفصیلی شورا است.

سوم - در مورد طرح‌های کلان ملی^۱ که «تدوین و تصویب شیوه‌نامه فرایند ارائه، انتخاب و تصویب ... و نحوه نظارت بر آنها»

۱. طرح کلان ملی بنا به تعریف شورا اطلاق به طرحی است که ارزش‌افزوده فراوان ایجاد می‌کند و برای جامعه منافع مختلف دربردارد؛ مبتنی بر توسعه علوم و فناوری‌های مستقر بر لبه دانش یا بومی‌سازی آنهاست؛ اندازه و هزینه طرح عموماً فراتر از حیطه و توان یک بخش یا نهاد خاص و هم‌راستا با اولویت‌های ملی است؛ همکاری نهادها و سازمان‌های مختلف را دربرمی‌گیرد و توسعه و هم‌افزایی میان اهداف آموزشی و تحقیقاتی را موجب می‌شود و شامل طیف گسترده‌ای از طرح‌های تحت حمایت طرح اصلی است.

از جمله وظایف شورا اعلام شده است، مصوبات بیست و دومین جلسه شورا محدود به موارد زیر است:

الف) اعلام فهرستی از بیست طرح کلان ملی دارای اولویت

ب) لغو اولویت هفت طرح کلان ملی «با توجه به عدم اعلام نیاز از سوی دستگاه سفارش دهنده»

ج) واگذاری سه طرح کلان ملی به دستگاه بهره‌بردار

د) موافقت با ادامه فعالیت یک طرح کلان ملی در قالب تشکیل کنسرسیومی از دانشگاه‌ها و بخش خصوصی

ه) واگذاری تصمیم‌گیری در خصوص یک طرح کلان ملی دیگر به کارگروهی متشکل از نمایندگان چند دستگاه اجرایی

چهارم - البته بررسی عملکرد شورا از منظر دستورجلسات ۲۱ گانه قبلی شورا نیز نتیجه امیدوارکننده‌تری به دست نمی‌دهد.

با این توضیح که طی جلسات مذکور جمعاً ۵۲ دستور (که بعضاً طرح یک موضوع طی دو یا چند جلسه تداوم داشته) مطرح

شده است که در یک جمع‌بندی کلی می‌توان آن را در ۶ گروه به شرح زیر خلاصه کرد:

الف) ارائه گزارش به جلسه در موضوعات مختلف (۱۳ جلسه)

ب) بررسی وظایف شورا، کمیسیون‌های تخصصی و دائمی، نحوه تأمین مالی دبیرخانه و تصویب آیین‌نامه‌ها و

دستورالعمل‌های داخلی (۱۱ جلسه)

ج) زمینه‌کاوی برای هماهنگی با سایر دستگاه‌ها به منظور پیشبرد امور شورا (۷ جلسه)

د) مصوبات کمیسیون‌ها و شورا به ویژه در حوزه آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌های مرتبط با وظایف شورا (۱۴ جلسه)

ه) بحث و بررسی و تصمیم‌گیری در خصوص طرح‌های کلان ملی (۵ جلسه)

و) سایر موارد، مشتمل بر تصویب نظام ملی نشر علمی کشور و تدوین سیاست‌های توسعه روابط بین‌المللی در حوزه علوم،

تحقیقات و فناوری (۲ جلسه)

سخن پایانی

با مرور جایگاه اعضای شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری چه به لحاظ حقوقی و چه به لحاظ حقیقی، و مصوبات جلسه

بیست و دوم می‌توان دریافت که شورای مذکور و دبیرخانه مربوط، با گذشت پانزده سال از تصویب قانون تأسیس، به امکاناتی

دست نیافته‌اند که حداقل اهداف مورد نظر قانونگذار و انتظارات هیئت وزیران را برآورده سازند.

گردهم آوردن سی مدیر ارشد اجرایی برای تحقق بخشیدن به ادغام دو کمیسیون و اصلاح عنوان کمیسیونی دیگر و حذف و اضافه کردن

اعضای کمیسیون‌ها، موجب وهن شورای عالی و خارج از شأن شخصیت‌ها، مدیران و مسئولان عضو شورا است. به این لحاظ پیشنهاد می‌شود:

با توجه به بستر حقوقی و قانونی مطلوب و فرابخشی شورای علوم، تحقیقات و فناوری، موضوع مواد (۳) و (۴) قانون

اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ناکام ماندن شورا در جهت تحقق اهداف قانونگذار محل تأمل جدی

است. به این لحاظ پیشنهاد می‌شود:

۱. در پاسخ به نامه دبیر کل شورا از ایشان درخواست شود ظرف حداکثر یک ماه نسبت به ارائه گزارشی جامع و

آسیب‌شناسانه از عملکرد شورا، نقاط قوت و ضعف، علل ناکامی چالش‌ها و راهکارهای برون‌رفت از وضعیت موجود ارائه نمایند.

۲. با ارسال نسخه‌ای از گزارش به کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مجلس شورای اسلامی درخواست شود، بررسی

عملکرد شورا و چاره‌جویی برای رفع موانع و مشکلات مبتلابه با حضور وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و سایر ذی‌نفعان در دستور

کار کمیسیون قرار داده شود.